

Мошак Д. С.
НТУ «ХП»

**ГОСПОДАРСТВО І ПОБУТ НОГАЙЦІВ ПІВНІЧНОГО
ПРИЧОРНОМОР'Я (кін. XVIII ст. – 1860 р.)**

Провідне місце у сучасній історичній науці посідає антропологічно-орієнтована соціальна історія, одним з напрямів якої виступає локальна історія. Сенс локальної історії складає можливість тотального всебічного вивчення локального об'єкту.

В світлі вищесказаного без історії окремого народу-ногайців, які мешкали в Приазов'ї до 1860 року, неможливо зрозуміти логічність тих процесів, які відбувалися у XIX ст на території сучасної Запорізькій області. Ногайці залишили помітний слід в історії України і Запорізької області зокрема. Їх історія була трагічною. Насильницьке перетворення ногайців з кочовиків в осілих землеробів викликало у них невдоволення царським урядом. Імперська влада робила все можливе, щоб ногайці відійшли від мусульманської релігії та прийняли православ'я. Це стало причинами того, що ногайці на початку 60-х років покинули Приазов'я.

Найбільш повними працями з даної проблеми є роботи дореволюційного дослідника А. Сергеева, етнографічний аспект проблеми найкраще розкритий в працях вихідця з Німеччини, який переселився на початку XIX століття в Приазов'я, І. Корніса. Окремі сторінки перебування ногайців в Приазов'ї знаходимо у книзі відомого дослідника Д. І. Яворницького «Історія запорозьких козаків» та в праці Тунманна «Крымское ханство». Тюркські назви річок та урочищ Приазов'я по-своєму тлумачив краєзнавець В.Ф.Фоменко. Заслуговує на увагу монографія А. І. Карагодіна «Александр I (Последнее путешествие)».

Після поразки Кримського ханства в російсько – турецькій війні 1768–1774 рр. Єдичикульська орда визнала протекторат Росії. У другій половині XVIII ст. у Єдичикульській орді нараховувалось 20000 кибиток. У 1771 році ногайців цієї орди було переселено на Кубань, де вони мешкали не довго. Значна частина втекла до турецьких володінь, а незначна частина цієї орди на початку XIX ст. з дозволу російського уряду повернулася в Приазовські степи, де і осіли на землях вздовж річки Молочної.

Ногайці, які в другій половині XVIII ст. були типовою кочовою спільнотою, на середину XIX ст., в результаті жорстких адміністративних методів російської влади, були перетворені з кочовиків у землеробів. Попри всі примусові заходи влади, ногайці намагалися залишитися скотарями, які не бажали змінювати усталений спосіб життя. У 1812 році, після спалення кибиток ногайців графом де-Мезоном, вони були змушені перейти на постійне проживання в будинки і перестати кочувати. Ногайці заснували ряд постійних поселень. Діти ногайців почали ходити в російсько-татарську школу, засновану в Ногайську. З 20-х років XIX ст. в господарстві ногайців скотарство втрачає своє значення. У 60-х роках XIX ст. в результаті еміграції ногайців

до Туреччини вони зникли з історичної арени України, залишивши по собі назви топонімів та назву одного міста – Ногайськ, а наразі Приморськ.

Отже, можна зробити висновок, ногайці, які в другій половині XVIII ст. були типовою кочовою спільнотою, на середину XIX ст., в результаті жорстких адміністративних методів російської влади, були перетворені з кочовиків у землеробів. В 60-х роках XIX ст. в результаті еміграції ногайців до Туреччини вони зникли з історичної арени України.